

Kritika umění

Kritika

Úvodem své eseje bych ráda nastínila etymologický význam slova kritika. Slovo kritika je odvozeno z řeckého slova krinein, které označuje slovesa třídít, hodnotít, rozebírat, posuzovat, čínít výběr a další, přičemž většina z těchto významů přesahuje až do dnešního chápání kritiky. Umělecká kritika je publicistický druh literární tvorby, tudíž se zabývá výkladem a hodnocení uměleckých děl.

U kritiky je jasné, že není orientovaná pouze na oblast umění, ale zasahuje do mnoha mimouměleckých skutečností. Kritika je totiž jedním ze základních aspektů lidské sebereflexe. Člověk již odedávna má ve zvyku hodnotít, co se děje kolem něj z hlediska svých potřeb a ideálů.

Slovy Václava Hájka můžeme kritiku popsat: „*Kritika se tradičně pokoušela vytvořit hierarchii v určité skupině jevů a normativně určit, co je nahoře a co je dole (popřípadě co je mezi tím).*“¹

Kritika umění je určena pro dvojí příjemce, a to pro vnímatele umění a pro jeho tvůrce, finální společenské poslání umělecké kritiky je vlastně zprostředkování hodnot mezi uměním a společností.

Soudy o umění

Umění zaujímá v našem světě nezastupitelné místo. Tuto důležitou pozici umění se snaží vysvětlit estetika. Klíčovou roli ve vysvětlení umění zastává tzv. estetický soud, tedy soud o celkové kvalitě díla. Ten, kdo vynese na světlo tento estetický soud je právě umělecký kritik. Problematikou estetického soudu se zabýval jako první Immanuel Kant ve svém díle *Kritika soudnosti*. Estetickým soudem můžeme nazvat jakési tvrzení o krásě, obecněji o existenci estetické vlastnosti v daném objektu.

Současné debaty o uměleckém soudu se obrací jak na Kanta, tak i na dalšího důležitého myslitele Davida Huma, který je autorem eseje *O měřítku vkusu*. V tomto díle Hume uvádí : „*Krása není žádná vlastnost ve věcech samotných. Existuje pouze v mysli, jež ji pozoruje, přičemž každá mysl vnímá jinou krásu. Jedna osoba může dokonce tam, kde jiný vidí krásu, vnímat ohavnost a každý by se měl poddávat svému vlastního citovému stanovisku, aniž bys i nárokoval usměrňování ostatních citových stanovisek.*“²

¹ HÁJEK, Václav. *Osud opravdového kritika. Masová média, populární kultura a válka kritiky*. In: Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny: Notebook for art, theory and related zones. Praha: Vědecko-výzkumné pracoviště Akademie výtvarných umění v Praze, 2009, 6-7, s. 144-153. ISSN 1802-8918.

² HUME, David. *O měřítku vkusu*. In: Niederle, R., *Estetika*. Brno, 2004

Říci totiž, že je něco krásné v případě, že takový pocit osobně pocítujeme, je z estetického hlediska neúčinné. Smyslem sdělení umělecké kritiky by mělo být něco více opodstatněného, co se vztahuje k vnějšmu světu a podává o něm určitou zprávu.

Tímto se dostáváme k problematice pojmu estetická vlastnost. Dle Kanta i Huma spočívá test hodnoty díla v tom, jestli se líbí nebo nelíbí těm, kteří mohou školeně posoudit dílo samotné svým vkusem. Také je zde zmíněna hodnota času, v testu času uspěje jen veliké umění, autor díla je uznáván, naproti tomu malá díla jsou zapomenuta i s jejich dřívější hodnotou.

Kritika umění

Hodnota zkoumaného díla je především závislá na kontextu světa, ve kterém je toto dílo hodnoceno. Není tedy nahodilá. Dle Rostislava Niederleho má dílo charakteristicky nahodilé propozice. Krása se v díle ukazuje jen osobám, kteří mají přirozené vlohy k jejímu vnímání.

Ale o kom můžeme říci, že je ten pravý pro posouzení kvality díla? I když jsou pro danou dobu principy vkusu všeobecné a nezdá se být na souzení děl nic složitějšího nebo světoborného, málokdy jsme ale schopni nalézt člověka, která je schopný hodnotit jakékoliv umělecké dílo či je jeho vlastní vkus právě kritériem k určování krásy. Není-li kritik umění vyškolen a znalý věci, jeho výroky mohou být zmatené. Při kritice umění je nevhodné podléhat předsudkům, neintuitivně a povrchně zkoumat určený objekt.

Právě kritik je tím, kdo dle Václava Hájka vytváří dualismus mezi krásným a ošklivým, kvalitním či nekvalitním, mezi uměním či ne-uměním.

Kritika posuzuje díla na závislosti mnoha odlišných systémů a s pomocí různě kladených důrazů. Empirici či formalisté zastávají tvrzení, že hodnotit lze například pouze skvrny na plátně, zvukové vzorce v hudbě nebo slova, v případě literatury. Další dávají na důležitost i sobě autory díla, jeho autorství by dle nich nemělo být opomenuto. Mezi tyto postoje nazírání na umělecké dílo patří i názor, že bez poznání okolností doby vzniku díla nemůžeme dílo kvalitně hodnotit. Kritika umění může být tedy normativní, tzn. perskriptivní nebo deskriptivní, nebo v jistém smyslu impresionistická. Jednotlivé metody a postoje nazírání na dílo se mohou i prolínat.

Klademe-li si otázku, co přesně má tedy kritik činit, můžeme si na ni odpovědět slovy Rostislava Niederleho: „*Úkolem kritika je analyzovat a popsat tematický a stylistický jazyk každého jedinečného textu s cílem objevit tomu textu a jen tomu textu vlastní jedinečnou strukturu.*“³

Závěrem tedy můžeme uvést, že kritika umění je složitý proces, který určuje současný trend. Tento je vybrán na základě co možná největší objektivity.

³NIEDERLE, Rostislav. *Pojmy estetiky: analytický přístup*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 158 s. Spisy Masarykovy univerzity v Brně, Filozofická fakulta, č. 393. ISBN 978-802-1053-076.

Použitá literatura:

HÁJEK, Jiří. *Teorie umělecké kritiky*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

HÁJEK, Václav. *Osud opravdového kritika. Masová média, populární kultura a válka kritiky*. In: Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny: Notebook for art, theory and related zones. Praha: Vědecko-výzkumné pracoviště Akademie výtvarných umění v Praze, 2009, 6-7, s. 144-153. ISSN 1802-8918.

HUME, David. *O měřítku vkusu*. In: Niederle, R., *Estetika*. Brno, 2004

KANT, Immanuel. *Kritika soudnosti*. Praha: Odeon, 1975

NIEDERLE, Rostislav. *Pojmy estetiky: analytický přístup*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 158 s. Spisy Masarykovy univerzity v Brně, Filozofická fakulta, č. 393. ISBN 978-802-1053-076.

ŠTĚCH, V. V. *Umění? Proč a k čemu?*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1960.